

ACC. N:R M. 9563: 1-16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

X
Landskap: Skåne
Härad: Onsjö, Fresta, N. Åsbo
Socken: Hallagård, N. Rönne, Högsbo
Uppteckningsår: 1945
Upptecknat av: Aug. L. Nordgren
Adress: Högsbo, Löberöd
Berättat av: rold, Färingtofta.
Född år 1882 i Långhult, Hallagård sn.

Lilla jul och lille julafven s. 1-9.
Julklappar och jultante. s. 10-16.

L.u.F. 47.
" 48.

X/ på sid. 16
er uppgift fr.
Folkämn. Del.

Skriv endast på denna sida!

Svar till L.M. F. 42.

ACC. N:R. M. 9563:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lilla jöl och lilla jöl afton!

Vår härmed redogör här för å anställdes fråga, sådant
samt jag själv upplevat, från barnsdagen, å anställd
de sidan angivna orter och platser, der jag vistats
och varit bosatt under såväl kortare som längre
tid, den plats jag nu är Högbores här jag varit
bosatt i 40 år.

Redogör nu först hur jag minns att jölen firades
i min barnsdag också omkring 1890 sålde dels i
mitt hem dels hos minna Högbores äldrar, båda
ställen eller platserna i Långhult Högbores socken
Lille jöl afton (afton) firades den dagen som var
före själva jöl aftonsdagen, den dagen firades
överallt i dessa bygder, samt lille jöl afton, den
dagen började ju alltid med någon lite försmak
av jölen, man kunde då till middag få smaka
något av jöldagsmaten, ex sylta med rödbetor
någon extra bit av den förut nylagade leverkon

ACC. N.R. M. 9563:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

som hade sin särregna fylliga och fryddade smak
som särtecknade en god hemlagad korv, vidare
kom något lite av det nybakade julbrödet fram
till middagen med avslutning och avsmakning av
det traditionsenliga och obehagliga goda hembragda
julelätet. Så bort åt eftermiddagen var det tid
för husets medlemmar att vid 4 tiden gemensamt
äta, vad som i allmänhet kallades för haljebro
eller grova rågbröds skivar som doppades ordent-
ligt i fläskspad, och sedan lades upp på tallrik
tillsammans med något lite fläskspad, till var
och en som deltog i denna så kallade extra
måltid, den var frivillig vi yngre medlemmar
var till en början ej skärförbjuda i denna särreg-
net, och lapp därför undan med maten ifall vi inte
önskade oss något deran. Denna måltid aväts
merendels under stor munterhet, då skämt inte
äroasattes, det skulle ju vara samma dag som på andra

platser kallades för rapp ardean. Men i min hem-
trakt benämndes den dagen före julafton, alltid för
Lilla jul afton (jul attan) Innan parantes en liten be-
rättelse från min barndoms bygd Långkult, vid sidan
om Dags torps Sjö som ligger der i närheten, bodde
i ett litet köp en man som man allmänt
kallade för det välkända namnet jul attan
han hade en dotter som hette Amanda, jag hörde
i min barndom ofta talas om jul attans Amanda
Emellertid denne man som kallades för jul attan
han visste sjelf om detta vad folk kallade honom
för och nämde därför aldrig sjelf jul attan, utan
när han skulle tala derom så sade han alltid den
förste (färste) kvällen.

Stågt särskild firande av lilla jul har ej
förekommit i nämnda bygder, fast jag hört
berättas om lilla jul som firades i så fall jämt
en vecka före den ordinarie julen.

För i tiden var det ej vanligt med några jul-
klappar vare sig till lilla jul eller den ordinarie.
Likaså Luciafirandet är av nyare datum det har
varit något okänt på Landsbygden åtminstone
i de flösta hemmen; det förekom aldrig i hem-
men under min barndom under 1880-90 talet.
Undan tag finns ju naturligtvis som exempel i
någon präst familj eller köpmannafamilj kan
det ju ha förekommit, enligt vad jag lärt mig
berättas av en dotter Helénia Erman dotter till
gamle kyrkoherde Erman i Högseröd. Han har be-
rättat om att Luciafirandet förekom i hennes hem
omkring 1880 talet. Men ännu litet kända
ej denna sed i Lantmannen på Landsbygden.
Sådana uttryck som Lussegubbe eller Lussegötter
lussekatter, hänfödde man till på sådana
kakor som man bakade i Gubb eller djur
modeller, men detta bakades inte för än till jul.

Luciafirandet på sjölvä Landsbygden är inte någon
obligatorisk fest ännu än i denna dag, visserligen
kalas det något om den numera på den plats
Kågeröd Samf. nu bor, firandet försig går
i Kågeröd på Kåskölet der man under Luciafirandet
delar ut kläder m m åt behövande barn i sam-
fundet, öfriga delar av Landsbygden förekom-
mer det ej, så något egentligt Luciafirande kan
man ännu inte tala om. Första o enda gång
jag sett en utklädd sam Lucia brud var i Kå-
geröds Skola för en 15 år sedan då en Lucia-
fest förekom i Skolan.

Luciadagen har i de flesta Länken passerat
abemärkt till det yttre, man har visst kunnat
gissa att i dag är det Lucia, det är den märkaste
och längsta natten, nu vänder dagen mot ljusare
och längre dagar, nu har vi snart gyllt sen blir det
längre ljusare och gladare (roligare) dagar

ACC. N:R. M. 9563:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Stågan bjödning på Lussi-biten, eller vad som menades
 dermed är något som är obekant i dessa orter
 Stågan slaktdag var inte Lucia-dagen, man slaktade
 i flesta fall minst 14 dagar före jul så man hade
 undan med slakt, bak, och krydd i äldre tid, i god
 tid före jul så var det ju även hus-stöfning och
 storrengöring som skulle föregå innan jul.
 Slaktaren och även övriga som hjälpte till
 med slakten trakterades först på morgnaden
 med någon smörgås samt en 2 ä 3 par brännvin
 för att det skulle bli vad man kallade en mör
 vid slakten, så man ej åmrades över gjuset
 som slaktades för så Lennars blodet dracks
 man. Sen slakten var över och undanstädat
 gick man in och fick sig en bastant prukad
 det det många gånger inte sparades på spriten.
 Slaktade man tidigt om morgnaden, hände det
 ofta att en rask husmor, redan vid 8-9 tiden

på kvällen kunde bjuda på nylagad Blodkorv
då de som hjälpt till, i regel någon grann, bjöds
dit om kvällen för att få sig ett lyx måltid, med
någon eller några smårätter till midsiden. Numera
lagas i första fall inte blod korven för än dagen
efter slakt kon, för i tiden var det ofta
brukligt att man åt någon fattig bäckstug-
sittare eller husare. På smaka litet av varje
samt gammal tillhanda till julen Korv, pläsk, bröd mm
Og Svinnatta är ett namn som inte är alldeles
obekant, det var ett uttryck som ofta användes
av de gamla och användes än i dag av någon
äldre person. Med svinnatta menade man men-
endels när man steg upp i anormal tid det vill
saga vid 2.3 tiden på morgonen, detta kallades
då att stiga upp i So atta eller Svinn atta. Den
vanliga tiden för uppstigning under vintern
var kl 5.5 eller 5 på morgonen.

Något särskilt Lucia bakades här i vanliga fall ej före kaummit, men till jul kunde det i bland hända att sam om växling till Gubbar o käringar och bockar sam bakades, till omväxling och nåja även bakades lussekatter. Formen och storleken kunde vara rätt varierande i bland så någon särskild bestämmelse härpå är inte lätt att lämna, men de bakades i regel en vanlig vete-deg.

(Tynnelsmärke) Tynnelsmärke firades inte som någon särskild dag eller högtid så långt jag kan minns. Här jag ej hört något derom. Likalikt har jag hört något om att man brukade ge varandra gåvor, något särskilt firande derom har inte heller före kaummit. Sådant uttryck som kauraste söndag har jag inte hört något om, det är nog ett ord som inte här hemma i här relaterade arter

Euligt gammal tradition lag julen slut 20de
dag jät eller Knut, vilken dag har varit avslut-
ningsdag för julen så långt jag kan minnas.
Än gammalt har man firat Knutsgille då sista
kvarlevan av julen den afta serverades, och
grannar och släktingar sammanbjöds för att
fira en gennusam och härlig avslutning
på julen. Der saknades i flerta fall ingenting
vare sig i mat eller dryck, även ungdomen
roade sig med att klä ut sig, samt att kasta
knutar, man sprang även omkring vid gårdar
na o skjut så kallade jula smällen eller skott
som antogs med gamla bössor så kallade
Mynnings laddare. Ja då skulle julen skjutas
ut, även julgraven plundrades då och äkte
~~seten~~ utan förbarmande ut för att sedan
sänderhuggas och eldas upp.

L.H.F. 48

ACC. N:R. M. 9563:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julklappar och julante.

Den första julklapp jag fått mottaga, och som jag kan minnas var år 1900 om julen då jag hade tjänst hos en Lantbrukare i Gungbyheds trakten, men det var inte i många hem på Lundsbygden denna sed förkam, det var helt enkelt mycket sällsynt, skulle det förekamma så var det mera i de finare och borgare hemmen som detta tillämpades. Till att börja med var det ju i flesta fall värdskapet husbandskapet som gav sina barn och tjänare presenter, sedan att de varandra år nog av nyare datum

För i tiden före kam det inte med några julklappar vare sig i hemmen eller grannar emellan

Jag vet inte om man kan kalla det för julklapp när bänderna dagarna innan jul skickade ibland en brödkaka av värjt rost i grön en såtur i fin jämta fläk i bland mjölk till fattiga behövande familjer eller ensamma personer.

Matvaror kass dnickat och gavs åt den som var i bebo-
derar. Den första julkappsutdelning jag varit
med om låg julkapparna på bordet vid vars
och ens plats som man hade vid bordet förut
samt försedda med det namn till den som
skulle ha julkappen, den var inlagd i snyggt
paket av grått papper.

Jä det har förskammit att julkappar kastats
in i gubben, men vanligtvis är någon av
husets folk utklädd till julbarn och har alla
julkapparna i en korg. Knacker på dörren stiger
in med korgen delar ut julkapparna
under en kort förmaning till de innevarande
små att vara snälla under kammande är
ifall de vill tänka på att julbarnen skall
kammas igen till nästa år.

Julkapparna inlades alltid i paket, i yngre tid
alltid i grått papper som vanligtvis hade förkam-
ej

Låskade paket har jag ej sett eller mottagit
före än omkring år 1924.

Man säger alltid julkapp, ej julkåpa.
Julkappen var de första åren jag minns endast
försedd med mottagarens namn, numera före-
kammer båda delarna. Julkappsrim brukades
ej för och i vanliga fall ej heller nu här på
landet. De flesta julkapps utdelningar jag
 varit med om har man suttit till bords eller
och på stolar och sapper runt omkring i rummet
och kaffe druckits i själva skymningen, så vid
sex tiden julafton så kom tanten till allas
glädje och delade ut julkapparna. Tantens
läste upp namnen och delade ut dem till var
och en. Därför bestämd tidpunkt för seden med
jultante är nog inte lätt att ange, när vi bör-
jade med jultante i vårt hem minns jag att
jag inköpt en tantemask från Ahlen & Tahn

Sam fick förhöja stämningen över det hela
vi hade då en hemsydd rödlura som fick
gjuntgöra som kamteluva, jag kan inte riktigt
minnas om vi hade någon kamte 1924. men när
jag drar mig till minnes så var min gamla för-
kamte det året fast kladseln var en skinnpils
som var vävd med ullen på förskinnen utåt, samt
en svart luden mössa på huvudet lång stövelar
och en grön bastant stökläpp, samt korg på armen
med gula klapparna uti. Detta minns jag på
grund av att julen 1925 hade han lämnat oss för
att aldrig mera komma åter.

julkamte är nog det vanliga namnet, gula-
gubbe häntyder mera på de som gick jula-
späke emellan helgdagarna, och om förut
Den första bild jag sett avbildad var på en
julkidning som kallades för gul kamten vilken
jag köpte när jag gick i skolan om jag minns

rätt var det 1895. På titelbladet var en samte
med ljust skugg vitt, röd mössa samt en massa
gulbakst att bära på, det är kanske inte rent
omöjligt för mig att leta reda på denna jultid-
ning ännu. Gulbocken är nog en mera ovanlig
förelse, och har nog för kammit sparsamt
på landsbygden, det enda jag hört omnämnas
här är skulle ha hämt för många år sedan en
byrås natt när skänk Huserarna hade sin för-
sämning där, vilket då togs upp som en spök-
rikt och väckte skräck och förskämning bland
hela församlingen där. Drottningens förhåll
det sig med de så kallade jula spökarna, då det
kunde hända att någon av de arangerade var
utklädd till gulbock vilken kunde springa omkring
i rummet kring krumbukter stängas knäppa samt
bräka som en bok ibland ledor den i band
man var praktning vankades ja då hände det

att bröken sats till bords med och helleg i festen
det, i bland hade man en kapp med ett utklädd
back huvud, man sat då på denna kapp inne
i rummen. Jula spöken har ju alltid varit
roande både för gammal och ung. Julspöke
kunde man gå smullen helgdagarna hela julen
ända till och med Tunt, kläddna för dessa vari-
erade allt efter som de skilda yrken de repre-
senterade, ex vis, smedar, soldare, kapparslagare
sigeuare, skräddare, skomakare, m fl yrken
en uppiare fanns ju alltid som följde med för
sämrskapet i bland kunde det vara ett helt
musik kapell som trakterade flera instrument
ex. Hamanika Tial och munspel, så dansade
och sjöng man och förtog sig en hel del små
askylidiga upplåg, för att sedan trakteras morabds
med äpplen vin och kakor så fortsatte man från
gård till gård ända ut mot midnatts tid.

ACC. N:R. M. 9563:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det första julkortet jag fick var år 1903
jag bodde då i Färingtäfte församling
Storra Åsbo Herad

Min Fru som är från Falkärna socken
i Dalarna minns att han fick sitt första
julkort redan 1901. när gick i Söndags-
skolan.